

Poruke sa XIX međunarodnog savetovanja Udruženja za pravo osiguranja Srbije „Pravo i praksa osiguranja – izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje”, održanog na Paliću, od 20. do 21. aprila 2018. godine / *Messages from the XIX international annual conference of the insurance Law association of Serbia „Insurance Law and practice, challenges, new technologies and corporate governance” Palic, 21–22 April 2018*

Polazeći od opšteprihvaćenih stavova Udruženja za pravo osiguranja Srbije usvojenih i potvrđivanih na svim održanim godišnjim savetovanjima Udruženja od 2005. godine o delatnoj ulozi koju treba da ima aktivnost Udruženja u procesu usklađivanja osiguranja Srbije sa osiguranjem EU i stava da Poruke, kao završna faza rasprava koje se vode na godišnjim savetovanjima Udruženja, treba da predstave sadržinu glavnih predloga za našeg zakonodavca i društva za osiguranje u cilju preduzimanja reformi prava osiguranja koje prate njegov razvoj u pravu osiguranja najrazvijenijih država EU koji su izneti i usvojeni u toku Savetovanja Udruženja ove godine na generalnu temu „Pravo i praksa osiguranja – Izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje”, održanog na Paliću, 20. i 21. aprila 2018. godine, autori referata pripremljenih za ovo Savetovanje, stručnjaci sa akademskim obrazovanjem u društvima za osiguranje i institucijama čija profesionalna delatnost obuhvata osiguranje, na osnovu odabranih radova objavljenih u Zborniku radova Savetovanja i vođene diskusije na Savetovanju, su usvojili i javnosti upućuju radi postizanja istaknutih ciljeva nove predloge sadržane u sledećim:

PORUKAMA

Kriminal u digitalno doba: prevara i informatička iznuda

Profesionalno planirane i sprovedene prevare u osiguranju su u velikom porastu. Efikasne mere kojima se obrazlaže potreba i sprovodi odbrana od prevara, kao i ciljane mere prevencije su potrebnije nego ikada. Zato je neophodno daleko stručnije i profesionalnije otkrivanje prevara od strane osiguravača nego do sada, radi što uspešnijeg rešavanja šteta. U tom smislu, neophodno je da lica koja obrađuju štete obrate pažnju na proveru prijavljenih šteta, jer se u protivnom može desiti da se ne prepozna pokušaj prevare u osiguranju. Osigura-

vajuća društva moraju tome da se prilagode i primene ciljane modele prevencije i odbrane, jer se inventivnost pokušaja izvođenja prevara stalno menja. Zato je za osiguravače izuzetno važno da prate i ocenjuju sopstvenu izloženost promenama u prevarnim radnjama, jer samo tako mogu pravovremeno da kreiraju proizvode, ocenjuju rizike i omogućavaju da važna saznanja uđu u procedure obrade šteta.

Kriminal u digitalno doba doneo je bezbroj načina na koje se prevare u osiguranju mogu uraditi i steći protivzakonita imovinska korist. Najčešće se to radi na osnovu unapred smišljenog i lažnog slanja, prikazivanja, prećutkivanja, prikrivanja ili neobelođanjivanja činjenica neophodnih za zaključivanje ugovora o osiguranju, odnosno insceniranje lažnih štetnih događaja, falsifikovanje dokumentacije i dokaza radi donošenja pozitivne odluke o pravu i visini naknade štete.

Sporazum o strateškoj saradnji koji je Republika Srbija potpisala sa EVROPOL-om (*Sl. glasnik RS*, br. 38/09) i Protokol o saradnji u sprečavanju prevara u osiguranju zaključen između predstavnika udruženja društava za osiguranje iz Republike Srpske, Republike Srbije, Hrvatske, Makedonije, Slovenije, Crne Gore, Federacije BiH i Mađarske, kao i drugih zakonskih i podzakonskih propisa, obavezuju Republiku Srbiju u cilju što uspešnije borbe protiv prevara u osiguranju i posledica koje one ostavljaju u svakom segmentu društva, da formira jedinstvenu bazu rešenih šteta neživotnih i životnih osiguranja svih društava za osiguranje, u kojoj će biti posebno izdvojen podatak o izvršiocima krivičnog dela prevare u osiguranju. Navedeni podaci će biti dostupni delatnicima u osiguranju u zemlji, regionu i Evropskoj uniji.

Informatička iznuda predstavlja rizik koji se sve češće ispoljava u elektronskom poslovanju i komunikacijama. Upotreba Interneta i novih tehnologija i opreme dovela je do proširenja informaciono-komunikacionih mogućnosti savremenog društva, ali je njena pristupačnost istovremeno postala sredstvo za različite oblike

nezakonitog ponašanja. Zato se sa visokom učestalošću korišćenja informaciono-komunikacione tehnologije i opreme sa podjednakim intenzitetom razvijaju mere i procedure upravljanja informatičkim rizicima, od kojih je informatička iznuda samo jedan od brojnih rizika koji se pojavio u novim okolnostima poslovanja. Radi se o kriminalnoj aktivnosti koja narušava redovno pružanje određenih usluga, što za posledicu može da ima nastanak različitih vrsta šteta, pa je samim tim moguć i širi spektar pokrića u okviru jednog proizvoda osiguranja - od isplate iznudenog iznosa do nadoknade troškova spasavanja ili dekodiranja podataka, provizije pregovaraču sa licem koje vrši iznudu, troškova konsultanata u pogledu savetovanja u vezi sa upravljanjem nastalom krizom i iznudom, eventualno krađe novca prilikom prenosa radi predaje iznudiocu.

Ipak, na stranim tržištima na kojima je moguće zaključiti osiguranje od informatičkih rizika i iznude, neobaveštenost o mogućim razmerama štete, pogrešno verovanje da su ti rizici pokriveni osiguranjem od opšte odgovornosti ili osiguranjem računara i lakomisljenost u pogledu mogućnosti sopstvenog lošeg iskustva razlozi su slabije potražnje za ovim proizvodom osiguranja. U tom smislu nacionalni pravni okvir koji reguliše oblast informaciono-komunikacione delatnosti daje snažan doprinos podizanju svesti o informatičkim rizicima regulisanjem pravnog položaja, prava i obaveza pružalaca tih usluga. Međutim, domaće tržište osiguranja još nije utvrdilo sopstvene uslove osiguranja od informatičkih rizika, pa je samim tim kod nas, za sada nemoguće upravljati tim rizicima kroz osiguranje. U tom smislu bi domaća društva za osiguranje trebala da deluju proaktivno i da osmisle proizvode osiguranja ovih rizika i ponude ih na tržištu.

Predlog za izmenu Zakona o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju

U oblasti transportnog osiguranja drumskog prevoznika, zaključenjem ugovora o osiguranju sa osiguravačem drumski prevoznik osigurava svoju odgovornost koja može nastati u vezi sa robom koju je primio na prevoz, pa na osiguravača prenosi teret naknade štete koja može na robu nastati iz različitih razloga.

Odgovornost drumskog prevoznika u međunarodnom transportu uređena je Konvencijom CMR i nacionalnim propisima za drumski transport u okviru unutrašnjih granica država. Ipak, odredbe o odgovornosti drumskog prevozioca u zakonskoj regulativi Republike Srbije nisu u potpunosti harmonizovane sa pravom Evropske unije. U domaće zakone u najvećoj meri su preuzete odredbe Konvencije CMR i u tom delu je položaj drumskog prevozioca koji potiče sa ovih prostora

u najvećoj meri izjednačen sa inostranim prevoziocima i uslovima pod kojima može nastati njihova odgovornost. Ali, ovo usaglašavanje nije sprovedeno do kraja, pogotovo u pogledu limita do kojih isti može snositi štetu prouzrokovanu na robu preuzetoj na prevoz, zbog čega u Zakonu o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju, u čl. 20 (odgovornost prevozioca po putniku), čl. 31 (odgovornost za prtljag) i čl. 96 (odgovornost za gubitak ili oštećenje stvari) su propisani limiti odgovornosti prevozioca u nemačkim markama, umesto da limiti odgovornosti budu izraženi specijalnim pravima vučenja u skladu sa Protokolom iz 1978. godine koji naša država nije ratifikovala.

U budućnosti će sve manje biti potrebe za neposrednim kontaktom pružalaca usluga i njihovih korisnika, jer će se najveći deo kontakta, razmene dokumenata, potpisivanja i drugih informacija obavljati elektronskim putem. U tom smislu su Ujedinjene nacije u februaru 2017. godine podržale digitalizaciju usluga drumskog transporta i usvojile rezoluciju u kojoj je istaknut značaj primene elektronskog tovarnog lista za efikasniji transport. Radi se o Dodatnom Protokolu Konvenciji o ugovoru o međunarodnom drumskom prevozu robe u vezi sa elektronskim tovarnim listom iz 2008. godine.

Stoga bi bilo neophodno i korisno da se što pre prihvate i pripadajući protokoli, što bi dovelo ne samo do izjednačavanja limita odgovornosti prevozioca, već i do ubrzanja i pojeftinjenja transporta primenom e-tovarnih listova. Zakonodavac bi trebalo da visinu zakonskog limita odgovornosti adekvatno normira i prilagodi savremenim tendencijama u drumskom transportu robe, što bi dovelo do veće unifikacije u poslovanju prevozioca i izbegavanju eventualnih nesporazuma sa vlasnicima izgubljene ili oštećene robe.

Potrebna opreznost prilikom uvođenja novina u osiguranju

Nužnost uvođenja novih proizvoda neživotnog osiguranja uvek je prisutna, ali se zbog straha od lošeg rezultata, domaća društva za osiguranje najčešće pridržavaju tradicionalnih tipova pokrića kod kojih postoji izgrađeno određeno iskustvo u pogledu načina osiguranja i likvidacije šteta. Čini se da i dalje osiguravači nedovoljno koriste mogućnosti kombinovanja postojećih proizvoda sa novim vrstama pokrića i da na taj način stvaraju i osvajaju nove delove tržišta osiguranja koji pre nisu postojali.

Tržište neživotnog osiguranja u Srbiji je još uvek nedovoljno razvijeno. Uvođenje i širenje novina bi trebalo da još snažnije nego do sada pruži dalji podsticaj njegovom razvitku. Tržišna kretanja neprekidno podstiču osiguravače neživotnih osiguranja na uvođenje novina

kako bi povećali obim prodaje polisa i proširili krug osiguranja.

Na domaćem tržištu osiguranja postoji više mogućnosti da se osiguranicima pruže novine. Pri tome je nužno neprekidno imati na umu da je osiguranje, kao društveno odgovorna delatnost, dužno uvažavati i zahtevе društvene zajednice za obezbeđenjem osiguravajuće zaštite. U vezi sa tim, u postupku osmišljavanja, razvoja i ponude novih proizvoda uputno je udruživanje osiguravača neživotnih osiguranja kako bi izvukli što veću korist od uzajamnih znanja i veština. To podrazumeva pored prilagođavanja polisa i uslova osiguranja i uvođenje postupnih promena u poslovne procese, unutrašnju organizaciju i marketing, čime će se izmeniti uvreženi tržišni obrasci.

Obaveza Garantnog fonda po štetama prouzrokovanim nepoznatim motornim vozilom

Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju iz 2009. godine u odredbama člana 76, st. 1, tačka 2) i člana 92, st. 1 uređuje pravo na naknadu štete prouzrokovane nepoznatim motornim vozilom, kao i relevantne odredbe Zakona o osiguranju imovine i lica (čl. 99, st. 2, tač. 2 i čl. 105, st. 1). Pomenuti propisi oštećenom licu daju pravo da iz sredstava Garantnog fonda naknadi štetu zbog smrti, povrede tela ili narušavanja zdravlja koja je prouzrokovana nepoznatim motornim vozilom. Međutim, pomenutim propisima nije regulisano da li oštećeni ima pravo na naknadu štete iz sredstava Garantnog fonda u situaciji kada je vozilo ostalo nepoznato zbog propusta oštećenog lica. S obzirom na bogatu domaću sudsku praksu, po ovom pitanju više ne postoji dilema o pravu oštećenog na naknadu štete u situaciji kada je vozilo ostalo nepoznato zbog propusta samog oštećenog lica, jer po stavu naših sudova, oštećeni u takvim slučajevima nema pravo na naknadu štete. Zato ne bi bila neophodna intervencija zakonodavca u smislu donošenja izmena zakona radi dopune odredbom o isključenju prava na naknadu štete kada je sam oštećeni propustio, a mogao je da identifikuje vozilo kojim je prouzrokovana šteta.

Nove tehnologije i njihov uticaj na razvoj usluga osiguranja

Tehnologija „distribuirane glavne knjige“ (*distributed ledger technology* – DLT) ili deljenje distribuirane knjige (tehnologija *Blockchain*) značajno će poboljšati poslovne procese, poverenje, relevantnost i sigurnu razmenu informacija između poslovnih partnera, a pametni ugovori će uštedeti troškove i vreme optimizacijom i automatizacijom procesa. Značaj tehnologi-

je blockchain i pametnih ugovora sa ekonomske tačke gledišta ogleđa se u tome što će omogućiti rast prihoda putem kvalitetnijih usluga za klijente. Osiguravačima ova tehnologija omogućava najefikasniju moguću borbu protiv prevara u osiguranju, smanjenje troškova poslovanja, brzo zaključivanje ugovora itd.

Međutim, još uvek ne postoje u nacionalnim zakonodavstvima jasni standardi u vezi sa primenom tehnologije blockchain i „pametnih“ ugovora, iako je njihov potencijal velik, a postoji i veliki broj nerešenih pravnih pitanja u vezi sa načinom njene primene u skladu sa pozitivnim propisima. To se odnosi na davanje i prihvatanje ponude za zaključenje ugovora, pitanje merodavnog prava u slučaju spora, nadležnost i način rešavanja sporova, pitanje zaštite korisnika usluga, ispunjenja obaveze informisanja ugovarača, načina vršenja nadzora itd. Zbog toga nije moguće primenjivati i sprovesti postojeći pravni okvir na ovu tehnologiju, pa je neophodno sačekati i videti kakav razvoj pravnog okvira će uslediti na razvijenim tržištima osiguranja i na nivou Evropske unije.

Sve veće oslanjanje na veštačku inteligenciju i mašine koje uče, kao i na algoritme u njihovoj osnovi, takođe otvara neslućene mogućnosti, ali i brojne razloge za brigu. Zato društva za osiguranje treba da budu pažljiva u pogledu načina na koji primenjuju ove nove tehnologije. Sistemi veštačke inteligencije zasnivaju se na velikoj količini podataka i zato očigledno postoji potreba da se obezbedi da prikupljanje i upotreba podataka za potrebe primene veštačke inteligencije ne ugrožava privatnost krajnjih korisnika. Poseban problem tiče se kvaliteta podataka jer pristrasnost u podacima koje koriste sistemi veštačke inteligencije mogli bi da dovedu do pristrasnosti u odlukama koje ti sistemi donose. Pored toga, pošto ljudska bića ne mogu da kontrolišu kako algoritmi kombinuju podatke, veoma je važno odrediti da li sistemi veštačke inteligencije imaju dozvolu da donose automatizovane odluke ili je potrebna intervencija čoveka. U tom smislu, evropska Uredba o opštoj zaštiti podataka predviđa pravo lica da bude izuzeto od odluke koja je doneta isključivo kroz automatizovan proces, uključujući i profilisanje, koje proizvodi pravna dejstva u vezi sa njim ili na bitno sličan način utiče na njega, osim u slučaju kada se odluka zasniva na podacima uz saglasnost lica koje je vlasnik podataka (čl. 22 pomenute Uredbe takođe propisuje i druge izuzetke).

Predlozi za izmenu i dopunu odredbi Radnog teksta Građanskog zakonika Republike Srbije u vezi sa čl. 1398 i Pododsekom I – Prijava okolnosti od značaja za ocenu rizika

Zabrana diskriminacije pojedinca po osnovu ličnih genetičkih karakteristika i sa njim genetički povezanog

lica je u srpskom pravu propisana Zakonom o prevenciji i dijagnostici genetičkih bolesti, genetički uslovljenih anomalija i retkih bolesti kojim se detaljno uređuju pitanja vezana za genetičko ispitivanje, posebno u koje svrhe se može vršiti genetičko ispitivanje i sprovođenje same procedure. S obzirom na to da je naša zemlja ratifikovala Konvenciju o biomedicini, u srpskom pravu u Zakonu o pravima pacijenata trebalo bi da bude preuzeta odredba čl. 11 i 12 ove konvencije. Ovo je jedno od osnovnih prava pacijenata sa kojim oni treba da budu upoznati kroz odredbe zakona kojim se uređuju njihova prava.

Većina zemalja je u svojim propisima ili potpuno isključila mogućnost da osiguravači koriste genetičke testove, ili je tu mogućnost ograničila i uslovila. Odredba kojom je uvedena izričita zabrana korišćenja ovih testova u srpskom pravu odnosi se samo na dobrovoljna zdravstvena osiguranja. Zato bi ovu zabranu trebalo proširiti i definisati tako da se odnosi na sve vrste osiguranja kojima se obezbeđuje socijalna sigurnost pojedinaca i njihovih porodica, posebno na životna osiguranja, osim u slučaju kada je vlasnik genetičkih podataka dao svoj pristanak u smislu zakona o zaštiti podataka o ličnosti.

Iako direktna primena odredaba Konvencije o biomedicini i Zakona o prevenciji i dijagnostici genetičkih bolesti, genetički uslovljenih anomalija i retkih bolesti, kao i Uredbe o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju zabranjuju srpskim osiguravačima da zahtevaju da se zainteresovana lica podvrgavaju genetičkim testovima u svrhu osiguranja, kao i da traže da im se saopšte rezultati postojećih genetičkih testova, zalažemo se za precizno i izričito uređenje ovih pitanja u Radnom tekstu Građanskog zakonika Republike Srbije od 29. maja 2015. godine, kako bi se otklonile moguće nedoumice i jasno definisala ugovorna prava prilikom zaključenja ugovora o osiguranju.

Odredba Radnog teksta GZ čiji je naslov Zabranjena diskriminacije (čl. 1398) sadržinski je usklađena sa uporedno-pravnim rešenjima u ovoj oblasti u pogledu osnova za diskriminaciju koji su navedeni. Međutim, u ovom tekstu nedostaje odredba kojom bi se uredila pitanja vezana za korišćenje rezultata genetičkog testiranja prilikom procene rizika u osiguranju ili određivanju premije osiguranja i da se neće primenjivati sankcije predviđene zbog povrede obaveze predugovornog informisanja o činjenicama bitnim za ocenu rizika na rezultate genetičkih testova, kako je to uređeno odredbama Principa evropskog ugovornog prava osiguranja (čl. 2:106). Imajući u vidu da Uredba Evropske unije o zaštiti podataka o ličnosti iz 2016. godine, koja je stupila na snagu 25. maja ove

godine, propisuje da se ovi podaci mogu obrađivati na osnovu pristanka vlasnika podataka (čl. 9, st. 2, tač. /a), a da takođe prepušta državama članicama da donesu dodatne propise i ograničenja o obradi posebno osetljivih podataka (čl. 9, st. 4), predlažemo da se čl. 1398 dopuni novim stavom 4 i 5 (u kom slučaju postojeći stavovi 4 i 5, postaju stavovi 6 i 7):

„Osiguravač ne sme da traži, povodom ugovora o osiguranju, od ugovarača osiguranja, osiguranika ili osiguranog lica, kao ni od njihovih srodnika, bez obzira na liniju i stepen srodstva, genetske podatke, odnosno rezultate genetičkih testova za određene nasledne bolesti niti da zahteva da se ova lica podvrgnu genetičkom testiranju.

Genetske informacije, odnosno njihovu nedostupnost, osiguravači ne mogu koristiti kao faktor za ocenu rizika kako bi odbili zahtev za osiguranje ili kako bi zahtevali višu premiju.”

Takođe je, u skladu sa modernim rešenjima ugovornog prava osiguranja, neophodno predvideti i da se neće primenjivati sankcije propisane zbog povrede obaveze predugovornog informisanja o okolnostima bitnim za ocenu rizika na rezultate genetičkih testova, kako je to uređeno odredbama Principa evropskog ugovornog prava osiguranja. U tom smislu se predlaže da se u odredbi člana 1421 doda novi stav koji glasi:

„Neobaveštavanje osiguravača o genetskim informacijama neće se smatrati povredom obaveze prijave okolnosti značajnih za procenu rizika.”

Ostali predlozi za izmene i dopune odredbi Radnog teksta Građanskog zakonika Republike Srbije koji se odnose na Odsek 4. – Osiguranje u korist trećeg lica

Odredbe o osiguranju života u korist trećeg lica u članovima Radnog teksta GZ u nepromenjenom obliku su preuzete iz čl. 957 do 965 Zakona o obligacionim odnosima u kojima se detaljno uređuje položaj korisnika osiguranja u ugovoru osiguranju života, ali u određenim aspektima nedovoljno precizno na štetu korisnika osiguranja.

Iako je čl. 1484 Radnog teksta GZ regulisano da se korisnik određuje ugovorom, nekim docnijim pravnim poslom ili zaveštanjem, izraz u tom članu „docnijim pravnim poslom,..." trebalo bi zameniti rečima „...kao i naknadnom pismenom izjavom dostavljenoj osiguravaču..." tako da prvi stav tog člana glasi:

„Ugovarač osiguranja života može ugovorom, kao i naknadnom pismenom izjavom dostavljenoj osiguravaču, pa i zaveštanjem, odrediti lice kome će pripasti prava iz ugovora.”

Predloženom izmenom bi se olakšalo eventualno dokazivanje koje lice je imenovano za korisnika osiguranja i da li je ono uopšte imenovano.

Takođe je neophodno izmeniti odredbu st. 4 istog člana u kojoj se govori o suprugu, da bi se upotpunilo sa pojmom vanbračne zajednice iz čl. 2215 i ostalim odredbama Radnog teksta GZ u kojima je proklamovana ravnopravnost bračne i vanbračne zajednice. Zato se predlaže usvajanje sledeće odredbe čl. 1484, st. 4:

„Kad su za korisnike određena deca ili potomci, korist pripada i onima koji su rođeni docnije, a korist namenjena suprugu ili vanbračnom partneru pripada licu koje je bilo u braku ili trajnoj vanbračnoj zajednici sa osiguranikom u času njegove smrti.“

Kada se radi o imenovanju bračnog druga pre ili za vreme trajanja braka, pa dođe do njegovog razvoda nastaje prilično osetljiva situacija ako je bivši bračni drug pre razvoda prihvatio svoje imenovanje za korisnika osiguranja i tako postao neopozivi korisnik. Zbog toga, smatramo da je neophodno dopuniti čl. 1486, dodavanjem novog st. 4 (pri čemu bi postojeći st. 4 postao st. 5) na sledeći način:

„Ako je došlo do razvoda ili poništenja braka u skladu sa zakonom ili prestanka vanbračne zajednice, ugovarač može opozvati odredbu o koristi i posle izjave supruga da je prima.“

Nemogućnost u pomenutom slučaju da se ugovaraču omogući pravo da opozove bivšeg supruga kao korisnika bilo bi u suprotnosti sa idejom zajedničkog života zbog koga je suprug imenovan za korisnika u situaciji kada je brak prestao činjenicom razvoda ili poništenja. U tom slučaju institut neopozivosti imenovanja korisnika životnog osiguranja bi izgubio svoj smisao posebno kada do prestanka braka dolazi usled poremećenih odnosa. Pravo opoziva korisnika osiguranja ne bi trebalo da se onemogućava ni u slučaju sporazumnog prestanka braka.

Načelna odredba čl. 1486, st. 1, prema kojoj poverioci ugovarača osiguranja i osiguranika nemaju nikako pravo na osiguranu svotu ugovorenu za korisnika osiguranja, ne vodi računa o situaciji kada je polisa životnog osiguranja vinkulirana, odnosno založena. Institut vinkulacije ili zaloge nalaže dobijanje prethodne saglasnosti takvih poverilaca na isplatu osigurane svote, pa korisnik osiguranja ne bi mogao da je naplati bez pomenute saglasnosti. Zbog toga bi trebalo izmeniti pomenutu odredbu na način da poverioci imaju prednost u naplati osigurane svote u odnosu na imenovanog korisnika osiguranja. Zato se predlaže da odredba čl. 1486, st. 1 glasi:

„Poverioci ugovarača osiguranja i osiguranika nemaju nikako pravo na osiguranu svotu ugovorenu za korisnika. Ali, ako je polisa osiguranja vinkulirana ili

založena, lice u čiju je korist polisa vinkulirana i založni poverilac imaju prednost u naplati osigurane svote u odnosu na korisnika osiguranja.“

Sprovođenje Direktive o distribuciji osiguranja; načelo savesnosti i poštenja

Direktiva o distribuciji osiguranja doneta je sa ciljem postizanja minimalnog usklađivanja nacionalnih pravnih propisa država članica Evropske unije, ali istovremeno je u brojnim odredbama omogućeno da njene odredbe bliže budu razrađene delegiranim aktima. Direktivu je doneo Evropski parlament, a delegirane akte donosi Evropska komisija.

Tako je Direktiva stvorila mogućnost fleksibilnog regulisanja određenih pitanja na način da se kasnije donetim delegiranim aktima na drugačiji način regulišu određeni odnosi uređeni u prethodno donetom delegiranom aktu. Do prvog kvartala 2018. godine samo je nekoliko država članica donelo ili objavilo principe po kojima će se njihovi nacionalni propisi prilagoditi sprovođenju Direktive u njihove pravne sisteme.

Bez obzira na navedeno, bitno je da države članice prilikom donošenja nacionalnih propisa, radi sprovođenja Direktive, imaju obavezu da obezbede primenu pravila ustanovljenih Direktivom i učine ih sprovedivim prema prodavcima proizvoda osiguranja – distributerima osiguranja. Način na koji u nacionalnim propisima treba da bude regulisano ispunjavanje Direktivom utvrđenih obaveza za distributere osiguranja treba da bude u korelaciji sa individualnim pravima klijenata osiguranja i u funkciji unapređenja zaštite njihovih prava i interesa.

Kao i u slučaju neizvesnosti razvoja novih tehnologija i pravnog okvira kojim će njeni proizvodi i usluge biti regulisani i u slučaju Direktive o distribuciji osiguranja biće neophodno sačekati donošenje dokumenta od strane predlagača zakona o detaljnijoj proceni uticaja i planu na koji način će se srpski sistem osiguranja prilagoditi rešenjima koje donosi Direktiva, a posebno kako će distributeri osiguranja morati da promene odnos prema klijentima u skladu sa novim pravilima o savetovanju. Prilikom sprovođenja Direktive domaći nadzorni organ i zakonodavac moraće imati u vidu dva delegirana akta koja je donela Evropska komisija u septembru 2017. godine (Delegirana Uredba Komisije /EU/ 2017/2358 od 21. septembra o obavezama društava za osiguranje i distributera osiguranja u vezi sa nadzorom i upravljanjem proizvodima osiguranja i Delegirana Uredba Komisije /EU/ 2017/2359 o obavezama informisanja i primeni poslovnih pravila prilikom distribucije proizvoda osiguranja sa investicionom komponentom), kao i sve ostale koji budu naknadno doneti.

Treba imati u vidu da se obaveze distributera osiguranja i zaštita prava potrošača koje su ustanovljene Direktivom ostvaruju u skladu sa nacionalnim pravom donetim u skladu sa propisima EU. Sa druge strane, kako je to istaknuto u Delegiranoj Uredbi Evropske komisije (EU) 2017/2358, preambula br. 2 i čl. 4, sprovođenje nadzora i mere uprave distributera osiguranja, u cilju zaštite prava potrošača, trebalo bi da se primenjuju na srazmeran i adekvatan način, u zavisnosti od složenosti proizvoda osiguranja i stepena u kojem se javno dostupne informacije mogu dobiti uzimajući u obzir prirodu proizvoda osiguranja i opasnost nanošenja štete klijentu u vezi sa tim, karakteristika ciljanog tržišta i prirodu, veličinu i složenost delatnosti proizvođača proizvoda osiguranja ili distributera. O tome nacionalni propisi nesumnjivo moraju voditi računa.

Usled činjenice da privatno-pravne sankcije možda nisu dovoljne da spreče određene vidove nesavesnih prodajnih praksi u osiguranju, svakako je korisno postojanje jednog opšteg principa u pomenutoj Direktivi, koji zahteva pozitivno ponašanje distributera koje se može okarakterisati kao pošteno, profesionalno i pravedno prema klijentima. Postojanje principa za čije kršenje nadzorni organ može izricati novčane sankcije je (relativno) nova pojava u pravu osiguranja. Opšta načela u nacionalnom pravu se vezuju za ugovorno pravo, stoga treba pažljivo razlučiti zahtev savesnosti i poštenja prema nacionalnom Obligacionom pravu i razdvojiti ga od zahteva poštenog, pravednog i profesionalnog poslovanja distributera prema Direktivi o distribuciji osiguranja. U nacionalnom pravu ne bi trebalo dodatno razrađivati sadržinu ovog principa kako se njegovo sprovođenje ne bi pretvorilo u skup pravila koja distributeri osiguranja treba da slede. Ako bi to bio slučaj, onda bi taj princip izgubio svoju osnovnu funkciju, a to je da dopusti nadzornom organu da se suprotstavi kreativnoj (ne)usklađenosti i nepoštenoj prodaji, jer se preteranom konkretizacijom principa gubi prilagodljivost u reagovanju.

Ovakvo opšte načelo kao dodatak detaljnom regulisanju predstavlja jednu vrstu zaštitne mreže koja daje nadzornom organu mogućnost da izriče kazne za određena ponašanja distributera koja nisu kršenje pro-

pisanih obaveza, ali se smatraju nepoštenim, nepravednim ili neprofesionalnim. Zato društva za osiguranje i drugi učesnici u prodaji osiguranja treba da imaju u vidu da se usklađenost njihovog poslovanja sa propisima neće više ceniti samo na osnovu primene i praćenja pravila koje propisuje zakon i nadzorni organ, već i na osnovu pridržavanja ovog načela poslovanja.

Kvalitetno korporativno upravljanje je ključ uspešnog poslovanja društva za osiguranje

Upravljanje rizicima te kontrola usklađenosti poslovanja ispoljava se putem sui generis odnosa zastupanja koji se uspostavlja između društva za osiguranje sa jedne strane i Uprave u delu strategijskog upravljanja društvom i ključnih funkcija u oblasti operativnog upravljanja rizicima i uspostavljanja sistema kontrole sa druge strane. Članovi Uprave, u ime i za račun društva koje je nosilac obaveza, imaju dužnost da obezbede sveobuhvatno, kontinuirano praćenje i kontrolu zakonitosti društva, kako bi se predupredile potencijalne greške i propusti zaposlenih i nastanak posledica koje dovode do narušavanja poverenja korisnika usluga osiguranja prema društvu i gubitaka u poslovanju. Odgovorno ponašanje članova Uprave pretpostavka je i *conditio sine qua non* zakonitog poslovanja društva. Pri tome se podrazumeva da društvo sprovodi zaštitu interesa korisnika usluga, uz uvažavanje i sinhronizaciju interesa različitih interesnih grupa i u skladu sa najvišim standardima profesije.

Pored istaknutih aspekata korporativnog upravljanja, osiguravajuća društva u Srbiji u svom poslovanju moraju da posvete pažnju edukaciji stanovništva i privrede o prednostima osiguranja, pri čemu se poseban akcenat mora staviti na podizanje kulture osiguranja koja je u našoj zemlji na nedovoljnom nivou.

Poruke sastavio: prof. dr Slobodan Jovanović

Redakturu izvršio: prof. dr Jovan Slavnić

Upravni odbor Udruženja za pravo osiguranja Srbije usvojio je Poruke sa XIX savetovanja na sednici od 31. 5. 2018. godine